

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Методичні рекомендації
до практичних занять з дисципліни для здобувачів вищої освіти
другого (магістерського) рівня за спеціальністю D3 «Менеджмент»

Електронний ресурс

УДК 005.511(072)

Б 59

Рецензенти:

Інна Грузіна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і бізнесу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця;

Руслан Марков – кандидат економічних наук, доцент, виконавчий директор ЛОГО «Аграрна дорадча служба».

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 11 від 25 червня 2025 року)*

Бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності : методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю D3 «Менеджмент» [Електронний ресурс] / уклад. Ю. С. Пеняк, О. В. Болотна, О. В. Козирєва, Т. П. Шуба, В. І. Ляшевська. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. – (PDF 21 с.)

Видання містить методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності» для студентів економічного факультету спеціальності D3 «Менеджмент». Містить плани практичних занять, контрольні запитання і практичні завдання, вказівки до виконання контрольної роботи, ключові поняття та терміни, рекомендовану літературу і призначені для здобувачів другого (магістерського) рівня, що навчаються за освітньо-професійною програмою «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності».

УДК 005.511(072)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2025

© Пеняк Ю. С., Болотна О. В., Козирєва О. В.,
Шуба Т. П., Ляшевська В. І. уклад., 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
2. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ДИСЦИПЛІНИ	8
3. ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ	11
4. ФОРМИ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ	13
5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ	15
6. КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ ТА ТЕРМІНИ	15
6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	19

ВСТУП

У сучасних умовах глобалізації та динамічного розвитку світових ринків бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності набуває особливої актуальності. Для ефективного виходу на міжнародні ринки українським підприємствам необхідно не лише володіти теоретичними знаннями, а й мати практичні навички стратегічного планування, аналізу ринкових умов, фінансового прогнозування та управління ризиками.

Згідно освітньо-професійної програми «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності ДЗ «Менеджмент» навчальна дисципліна «Бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності» належить до циклу професійної підготовки та є вибіркоким освітнім компонентом програми.

Метою викладання навчальної дисципліни «Бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності» є формування у здобувачів сучасного економічного мислення та системи теоретичних знань і практичних навичок з бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності підприємств, а також обґрунтування ефективності зовнішньоекономічної діяльності та напрямків її підвищення.

Основними завданнями вивчення дисципліни є підготовка студентів до розв'язання конкретних завдань та прийняття управлінських рішень у галузі зовнішньоекономічної діяльності в умовах ринкової моделі господарювання, зокрема:

- формування сучасного світогляду соціально-ринкової орієнтації;
- освоєння сутності та особливостей бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності;
- освоєння методів та інструментів управління експортними та імпорнтними операціями підприємства;
- набуття навичок практики бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльністю підприємств різних форм власності та сфер діяльності.

Основна мета методичних вказівок – це практична допомога майбутнім фахівцям з менеджменту в оволодінні теоретичними знаннями й практичними навичками щодо формування бізнес-плану для різних видів діяльності залежно від мети проекту.

Після вивчення курсу «Бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності» студенти повинні знати та засвоїти цілі, завдання та можливості використання бізнес-плану, мати чітке уявлення про порядок його складання, оволодіти практичними засобами та методами розроблення.

На основі набутих знань та навичок формуються предметні та фахові компетентності за спеціальністю ДЗ «Менеджмент»:

1. Інтегральна компетентність:

– Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері управління зовнішньоекономічною діяльністю організацій або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог міжнародного середовища.

2. Загальні компетентності:

- ЗК1. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні;

3. Спеціальні (фахові) компетентності:

- СК1. Здатність обирати та використовувати концепції, методи та інструментарій менеджменту, в тому числі у відповідності до визначених цілей та міжнародних стандартів.

- СК10. Здатність до управління організацією та її розвитком.

- СК11. Здатність аналізувати можливості розвитку міжнародного бізнесу з урахуванням глобальних трендів, на основі розуміння інноваційної природи зростання економічних систем та характеру кризових явищ та циклічних процесів на світових ринках.

- СК12. Здатність організовувати, планувати ефективну роботу мультинаціональних компаній у мультикультурному середовищі з використанням перспективних бізнес-моделей.

- СК13. Здатність формувати стратегії зовнішньоекономічної діяльності підприємств на засадах експорт орієнтованого розвитку із врахуванням потенціалу цифрових трансформацій у світовій економіці.

- СК14. Здатність створювати умови для забезпечення та підтримки інвестиційного та інноваційного потенціалу організації, що займається зовнішньоекономічною діяльністю.

Згідно з вимогами освітньо-професійних програм здобувачі мають досягти наступних **результатів:**

- ПРН1. Критично осмислювати, вибирати та використовувати необхідний науковий, методичний і аналітичний інструментарій для управління в непередбачуваних умовах.

- ПРН6. Мати навички прийняття, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в непередбачуваних умовах, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність.

- ПРН12. Вміти делегувати повноваження та керівництво організацією (підрозділом).

- ПРН14. Демонструвати знання і розуміння крос-культурного контексту комунікацій та управління, адаптувати їх до ситуаційних умов професійної діяльності в сфері менеджменту зовнішньоекономічної діяльності.

- ПРН15. Ідентифікувати складові інвестиційно-інноваційної системи корпорації, здійснювати ефективний міжнародний трансфер технологій, володіти практичними навичками бізнес-планування та управління стартап-проектами в умовах зовнішньоекономічної діяльності.

- ПРН16. Організувати систему ефективного управління транснаціональною корпорацією, використовуючи прогресивні інструменти діагностики та консалтингу.

- ПРН19. Ідентифікувати та аналізувати можливий вплив сучасних трендів світової економіки на функціонування суб'єктів міжнародного бізнесу, зокрема транснаціональних корпорацій, розуміти особливості розвитку світової економіки та прогнозувати його напрями.

1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Зовнішньоекономічна діяльність та її роль у розвитку національної економіки.

Характеристика основних категорій зовнішньоекономічної діяльності. Причини і передумови розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та їх вплив на національну економіку, класифікація зовнішньоекономічних зв'язків. Види, форми та функції зовнішньоекономічної діяльності. Принципи зовнішньоекономічної діяльності. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.

Тема 2. Сутність та особливості бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності.

Сутнісна характеристика бізнес-плану. Об'єктивна необхідність планування підприємницької діяльності. Поняття бізнес-плану. Призначення бізнес-плану та його місце у ринковій системі господарювання. Різновиди бізнес-плану. Мета розробки бізнес-плану. Формування інформаційного поля для бізнес-плану. Поняття та чинники інформаційного поля для бізнес-плану. Джерела отримання інформації. Основні вимоги до інформації. Формування базової інформації для бізнес-плану.

Тема 3. Сучасні моделі бізнес-планування. Зовнішньоекономічний договір.

Основні елементи системи планування. Методи планування. Види планування та їхній взаємозв'язок. Етапи процесу стратегічного планування. Семантика категорії планування зовнішньоекономічної діяльності. Сучасні моделі розробки бізнес-плану. Державна модель бізнес-планування. Міжнародна модель бізнес-планування. Поняття та сутність зовнішньоекономічних договорів (контрактів). Пошук і вибір контрагента. Структура зовнішньоекономічних договорів (контрактів).

Тема 4. Структура та оформлення бізнес-плану зовнішньоекономічної діяльності.

Основні етапи формування бізнес-плану та його різновиди. Структура бізнес - плану. Логіка розробки бізнес-плану. Фактори впливу на зміст та структуру бізнес-плану. Послідовність розробки бізнес-плану. Основні вимоги щодо оформлення та складання бізнес-плану. Особливості складання бізнес-плану зовнішньоекономічної діяльності. Оформлення резюме.

Тема 5. Особливості складання бізнес-плану зовнішньоекономічної діяльності.

Маркетинговий план. Логіка розроблення плану маркетингової діяльності. Оцінка привабливості ринкових сегментів. Стратегія маркетингу. Методи визначення ефективності рекламної діяльності.

Виробничий план. Цілі та завдання виробничого плану. Структура виробничого плану. Виробнича програма підприємства. Особливості формування виробничої програми.

Організаційний план. Основні цілі та завдання організаційного плану. Структура організаційного плану. Вибір організаційної структури. Значення людського фактора в управлінні організацією.

Фінансовий план. Цілі, завдання та функції фінансового планування. Зміст фінансового плану. Основні табличні форми фінансового плану. Планування доходів і надходжень. Планування витрат і відрахувань. Значення та технологія розробки фінансового плану. Мета складання фінансового плану. Особливості фінансового плану відносно інших розділів бізнес-плану.

Тема 6. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Поняття митного регулювання, сутність митного податку. Характеристика основних видів мита. Структура та функції державної митної служби, митного оформлення та контролю

Валютне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Сутність валютного регулювання. Поняття валютних цінностей та валютних операцій. Рівні валютного регулювання. Організація торгівлі іноземною валютою в Україні та специфіка розрахунків за експортно-імпортними операціями.

Система оподаткування ЗЕД в Україні та її основні принципи. Порядок відшкодування ПДВ під час здійснення експортних операцій. Офшорні, оншорні юрисдикції та особливості функціонування офшорного банківського сектора.

Тема 7. Ризики у зовнішньоекономічній діяльності.

Мета розробки та структура розділу «Оцінка ризиків». Теоретичні основи управління ризиками. Сутність підприємницького ризику. Класифікація ризиків зовнішньоекономічної діяльності. Сутність страхування зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Аналіз потенційних ризиків. Структура та цілі аналізу потенційних ризиків. Концепція управління ризиками. Можливі напрями мінімізації ризиків зовнішньоекономічної діяльності. Оцінка та формування моделі управління ризиками суб'єкта господарювання.

Тема 8. Бізнес-планування як інструмент здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Загальна характеристика суб'єкта підприємницької діяльності та його продукції (послуг). Опис базових галузевих параметрів. Дослідження та аналіз ринків збуту продукції (послуг). Методи прогнозування обсягів продаж. Оцінка ефективності підприємницької діяльності: принципи та методи. Оцінка фінансового стану підприємства.

2.ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ДИСЦИПЛІНИ

Практичні завдання складені відповідно до програми курсу «Бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності», призначені для проведення практичних занять студентів економічних спеціальностей.

Метою практичних занять є засвоєння теоретичних основ курсу, набуття вміння підготувати розроблений та добре обґрунтований бізнес-план, навчитись оцінити ефективність та реальність проекту, обґрунтовувати доцільність участі в реалізації проекту зацікавлених банків, інвесторів та підприємств, забезпечувати потенційних інвесторів необхідною для прийняття рішення інформацією про способи фінансування.

До кожної теми розроблені завдання, які дозволять закріпити одержані теоретичні знання з предмета. Тестування проводиться після закінчення вивчення тем і є засобом поточного контролю знань.

Курс «Бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності» пропонує алгоритм розв'язання проблем, пов'язаних із розробкою бізнес-плану зовнішньоекономічної діяльності. У ньому крок за кроком подається процедура підготовки бізнес-плану. Матеріал курсу дає уявлення про інформацію, необхідну для розроблення бізнес-плану і щодо її доступнішого викладу; містить рекомендації щодо формування структури бізнес-плану та розглядає питання, до яких підприємцю потрібно особливо уважно поставитися під час його підготовки; визначає, до чого будуть особливо чутливими користувачі бізнес-плану та на основі чого вони прийматимуть рішення про фінансування проекту.

Завдання до практичних занять з дисципліни «Бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності»

Назва теми і види завдань	Кількість годин	
	денна форма	заочна форма
<p>Тема 1. Зовнішньоекономічна діяльність та її роль у розвитку національної економіки.</p> <p>Контрольні запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Економічна сутність зовнішньоекономічної діяльності країни. 2. Зовнішньоекономічні зв'язки та їх вплив на національну економіку. 3. Види, форми та функції зовнішньоекономічної діяльності. 4. Принципи зовнішньоекономічної діяльності. 5. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності. <p>Практичне завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проведіть аналіз структури експорту та імпорту України за останній рік. 2. Визначте основні країни-партнери, експортні галузі та імпортозалежні сектори. 3. Проаналізуйте вплив ЗЕД на розвиток національної економіки. <p>Очікуваний результат:</p> <p>Оцінка, систематизація та аналіз статистичних даних ЗЕД. Поглиблене розуміння тенденції зовнішньої торгівлі та ролі ЗЕД у розвитку конкретних галузей економіки.</p>	2	-

<p align="center">Тема 2. Сутність та особливості бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності.</p> <p>Контрольні запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутнісна характеристика бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності. 2. Функції та цілі розробки бізнес-плану. 3. Формування інформаційного поля бізнес-плану. 4. Загальна методологія розробки бізнес-плану. <p>Практичне завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризуйте структуру та зміст бізнес-плану, визначте роль бізнес-планування в розвитку підприємницької діяльності. 2. Розробіть короткий опис бізнес-ідеї для виходу на зовнішній ринок. 3. Визначте мету, цілі, форму ЗЕД та обґрунтуйте доцільність реалізації ідеї. <p>Очікуваний результат:</p> <p>Розуміння переваг та недоліків бізнес-планування та особливостей використання бізнес планування в різних сферах діяльності. Розробка бізнес-ідеї з чітко визначеними стратегічними цілями ЗЕД-проекту.</p>	2	-
<p align="center">Тема 3. Сучасні моделі бізнес-планування. Зовнішньоекономічний договір.</p> <p>Контрольні запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Організація процесу бізнес-планування. 2. Сучасні моделі бізнес-планування. 3. Поняття та сутність зовнішньоекономічних договорів (контрактів). 4. Структура зовнішньоекономічних договорів (контрактів). <p>Практичне завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Оберіть одну з сучасних моделей бізнес-планування (напр., Canvas, Lean Startup тощо) та адаптуйте її до зовнішньоекономічного проекту. 2. Складіть приклад зовнішньоекономічного контракту з урахуванням обраної моделі. <p>Очікуваний результат:</p> <p>Застосування сучасних моделей бізнес-планування (Canvas, Lean тощо). Розуміння юридичних аспектів укладення міжнародних контрактів.</p>	2	-
<p align="center">Тема 4. Структура та оформлення бізнес-плану зовнішньоекономічної діяльності.</p> <p>Контрольні запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні етапи формування бізнес-плану та його різновиди. 2. Структура бізнес - плану. 3. Логіка розробки бізнес-плану. 4. Вимоги до стилю написання та оформлення бізнес-плану. <p>Практичне завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Підготуйте структуру повного бізнес-плану для зовнішньоекономічного проекту (вибір товару/послуги, ринку, партнерів). 2. Визначте джерела інформації для кожного розділу. <p><i>Кейс:</i> Розбір реального бізнес-плану успішного підприємства.</p> <p>Очікуваний результат:</p> <p>Побудова повноцінної структури бізнес-плану. Вміння логічно викладати інформацію згідно з вимогами до бізнес-документів. Пошук та систематизація даних для кожного розділу плану.</p>	2	-

<p>Тема 5. Особливості складання бізнес-плану зовнішньоекономічної діяльності.</p> <p>Контрольні запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Маркетинговий план. 2.Виробничий план. 3.Організаційний план. 4.Фінансовий план. <p>Практичне завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розробіть маркетингову стратегію для продукту / послуги, визначити цільовий ринок та позиціонування продукту/послуги. 2. На прикладі обраного продукту підготуйте план виробництва продукції та визначить необхідні ресурси для виробництва. 3 Оцініть витрати і доходи, розрахуйте показники рентабельності та окупності інвестицій. <p>Очікуваний результат:</p> <p>Проведення аналізу ринку, конкуренції, логістики, валютних ризиків. Фінансове планування: розрахунок витрат, доходів, прибутковості ЗЕД-проекту. Оцінка доцільності та рентабельності виходу на міжнародні ринки.</p>	2	-
<p>Тема 6. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності.</p> <p>Контрольні запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. 2. Валютне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. 3. Рівні валютного регулювання. 4. Система оподаткування ЗЕД в Україні. <p>Практичне завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Дослідіть державні органи, що регулюють ЗЕД в Україні. Визначте основні нормативні акти. 2.Складіть алгоритм отримання дозволу на експорт певної продукції. <p>Очікуваний результат:</p> <p>Орієнтування в законодавстві України та міжнародних нормах у сфері ЗЕД. Визначення переліку дозволів, ліцензій, сертифікатів. Складання алгоритмів дій для ведення легальної ЗЕД.</p>	2	-
<p>Тема 7. Ризики у зовнішньоекономічній діяльності.</p> <p>Контрольні запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Сутність та види ризиків, які враховуються при бізнес-плануванні. 2. Мета розробки та структура розділу «Оцінка ризиків» 3. Класифікація ризиків зовнішньоекономічної діяльності. 4. Можливі напрями мінімізації ризиків ЗЕД. <p>Практичне завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Проведіть SWOT-аналіз зовнішньоекономічного проекту та оцінити можливості та загрози для підприємства. 2.Визначте основні ризики та запропонуйте шляхи їх мінімізації. 3.Оцініть вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на успіх підприємства. <p>Очікуваний результат:</p> <p>Ідентифікація основних ризиків ЗЕД. Проведення SWOT-аналізу, аналізу чутливості. Розробка стратегії мінімізації ризиків.</p>	2	-

<p align="center">Тема 8. Бізнес-планування як інструмент здійснення зовнішньоекономічної діяльності.</p> <p>Контрольні запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика суб'єкта діяльності та його продукції. 2. Дослідження ринку. 3. Методи прогнозування обсягів продаж. 4. Економічна ефективності зовнішньоекономічної діяльності. <p>Практичне завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначить основні типи стратегій підприємства та розробити стратегію розвитку підприємства. 2. Обґрунтуйте вибір стратегії виходу на зовнішній ринок та економічним ефектом. Оцініть ефективність стратегії підприємства <p>Очікуваний результат:</p> <p>Побудова комплексного бізнес-плану ЗЕД-проекту. Презентація проекту перед інвесторами або партнерами. Аргументоване обґрунтування доцільності інвестицій у ЗЕД.</p>	2	2
Разом	16	2

Завдання спрямовані на формування практичних навичок, аналітичного мислення та вміння застосовувати теоретичні знання на практиці у сфері зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД).

3.ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Метою виконання контрольної роботи з дисципліни «Бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності» є закріплення та поглиблення теоретичних знань студентів з основ бізнес-планування у сфері зовнішньоекономічної діяльності, а також розвиток практичних навичок щодо розробки бізнес-плану зовнішньоекономічного проекту.

Контрольна робота спрямована на формування у студентів умінь:

- аналізувати зовнішнє середовище підприємства та визначати можливості виходу на міжнародні ринки;
- обґрунтовувати вибір товарної політики, цільових ринків та каналів збуту; планувати логістичні та фінансові аспекти ЗЕД-проекту;
- здійснювати оцінку ефективності зовнішньоекономічної діяльності;
- приймати обґрунтовані управлінські рішення в умовах міжнародного бізнес-середовища.

Виконання контрольної роботи сприяє розвитку аналітичного та стратегічного мислення, підвищенню рівня професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі міжнародного бізнесу та ЗЕД.

Завдання для контрольних робіт

Варіант 1

1. Структура бізнес-плану.
2. Цілі розробки та структура розділу “Галузь, фірма та її продукція”.
3. На прикладі вашої організації визначте ключові фактори успіху. Відповідь обґрунтуйте.

Варіант 2

1. Формування інформаційного поля бізнес-плану.
2. Цілі розробки та структура розділу «Дослідження ринку».
3. На конкретному прикладі надайте матеріали розділу «Організаційний план».

Варіант 3

1. Загальна методологія розробки бізнес-плану.
2. Структура виробничого плану.
3. Розробіть власний варіант сценарію презентації бізнес-плану.

Варіант 4

1. Стратегічне планування на підготовчій стадії розробки бізнес-плану.
2. Презентація бізнес-плану.
3. Проведіть дослідження ринку вашого підприємства. Складіть матрицю конкурентного профілю.

Варіант 5

1. Завдання розробки та структура бізнес-плану.
2. Підприємницький ризик: сутність, основні види.
3. Розрахунковим і графічним методом проведіть аналіз беззбитковості виробництва новоствореної фірми, використовуючи такі вихідні дані: обсяг продажу виробів – 4800шт., ціна одиниці виробу – 0,5грн., виторг за місяць – 2400грн., змінні витрати – 1200грн., постійні витрати – 700грн. Проаналізуйте отримані результати.

Варіант 6

1. Функціональне призначення резюме.
2. Цілі розробки та структура організаційного плану.
3. На прикладі конкретного підприємства опрацюйте матеріали щодо складових «Маркетинг-плану».

Варіант 7

1. Логіка розробки бізнес-плану.
2. Стратегії маркетингу.
3. Сформулюйте найімовірніші ризики та визначте заходи для зменшення їх негативного впливу на бізнес. Дослідження проведіть на прикладі конкретного підприємства.

Варіант 8

1. Визначення місії і формування цілей діяльності фірми.
2. Завдання розробки та структура фінансового плану.
3. Опрацюйте структуру (визначте перелік розділів і параграфів) бізнес-плану для обґрунтування проекту створення фірми, сферою діяльності якої є надання послуг.

4.ФОРМИ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

Засобами оцінювання результатів навчання можуть бути:

- розроблення, презентація та захист дослідницько-аналітичної роботи;
- участь в аудиторному бліцопитуванні;
- розв’язання тестових та ситуаційних завдань;
- розроблення, презентація та захист бізнес-кейсу;
- представлення результатів дослідницько-аналітичної роботи на конкурсах, конференціях;
- навчання за неформальною освітою з отриманням сертифікату на платформах онлайн-курсів;
- виконання контрольної роботи.
- У разі настання / подовження дії обставин непереборної сили (в тому числі запровадження жорстких карантинних обмежень в умовах пандемії з заборонаю відвідування ЗВО та воєнного стану) здобувачам надається можливість проведення підсумкового семестрового контролю дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності».

Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням оцінок засвоєння окремих розділів.

Розподіл балів, які може накопичувати студент при вивченні дисципліни «Бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності», наведено в таблиці.

Форми контролю результатів навчання студентів за дисципліною «Бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності» та їх оцінювання

№	Форми контролю	Максимальна кількість балів	
		денна форма	заочна форма
1.	Поточний контроль:	60 балів	60 балів
1.1	Обов’язкова компонента:	до 30 балів	до 30 балів
	Розв’язання тестових завдань (в системі Moodle)	до 10 балів	до 5 балів
	Розв’язання ситуаційних завдань в системі (в системі Moodle)	до 8 балів	до 5 балів
	Контрольна робота передбачена навчальним планом	до 12 балів	до 20 балів
1.2	Вибіркова компонента:	до 30 балів	до 30 балів
	Участь в аудиторному бліцопитуванні	до 10 балів	до 10 балів
	Розроблення, презентація та захист бізнес-кейсу	до 10 балів	до 10 балів
	Навчання за неформальною освітою з отриманням сертифікату на освітніх платформах (наприклад Prometheus, тощо)	до 10 балів	до 10 балів
	Представлення дослідницько-аналітичних результатів на конкурсах, конференціях, участь в олімпіаді тощо	до 20 балів	до 20 балів
2.	Підсумковий контроль: залікова робота	до 40 балів	до 40 балів
	Всього:	до 100 балів	до 100 балів

В таблиці зазначено система оцінювання результатів виконання здобувачами вищої освіти всіх видів робіт, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни «Бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності».

Форма підсумкового контролю за навчальною дисципліною «Бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності» - залік.

За підсумками поточного і підсумкового контролю студент може набрати від 0 до 100 балів включно. Мінімальна кількість балів, які повинен набрати студент для допуску на залік, становить 30 балів.

Критерії оцінювання наявних форм контролю

Відсоток від макс. балу	Критерій оцінювання
100 %	<ul style="list-style-type: none"> - робота оформлена відповідно встановленим критеріям; - відповідь або презентація правильна, повна, послідовна, логічна; студент впевнено володіє теоретичним та фактичним матеріалом з усього курсу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань, чітко орієнтується в матеріалі, аналізує причинно-наслідкові зв'язки, вміє виявити тенденції, визначити перспективи; - здобувач має навички користування фактичним матеріалом і вміло застосовує його при відповідях; - відповідь дає з використанням відповідної термінології, допускаючи при цьому 1- 2 незначні помилки з фактичного матеріалу.
75%	<ul style="list-style-type: none"> - робота оформлена з незначними помилками; - відповідь або презентація правильна, послідовна, логічна, але студент допускає у викладі окремі незначні пропуски теоретичного фактичного матеріалу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді, орієнтується в матеріалі; - здобувач має навички користування фактичним матеріалом; - допускає 3-4 недоліки.
50 %	<ul style="list-style-type: none"> - здобувач володіє більшою частиною теоретичного фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, не досить впевнено орієнтується у нормативній базі, теоретичних засадах, не завжди вміє інтегровано застосовувати набуті знання для аналізу конкретних ситуацій, нечітко, а інколи й невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки; - допускає 5-6 недоліків.
25%-10%	<ul style="list-style-type: none"> - здобувач виявляє незнання більшої частини теоретичного та фактичного матеріалу; презентація та відповідь не розкриває поставлених запитань чи завдань; - допускає грубі помилки.
0 балів	<ul style="list-style-type: none"> - здобувач не виконав відповідного завдання або виконав його повністю неправильно.

5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

1. Критерієм успішного проходження здобувачем освіти оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни (див. табл.).

2. Мінімальний пороговий рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку числової (рейтингової) шкали, що використовується.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
0-49	не зараховано

В табл. представлено шкалу оцінювання навчальних досягнень за результатами поточного контролю.

6. КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ ТА ТЕРМІНИ

Бізнес – підприємницька, комерційна чи будь-яка інша діяльність, що не суперечить закону і спрямована на отримання прибутку.

Бізнес-планування – це систематизований розрахунок показників господарсько-фінансової діяльності на оперативний (поточний) плановий період та вибір оптимальних відповідей до критеріїв оптимальності (максимізація: товарообороту, прибутку; ефективності використання ресурсного потенціалу; мінімізація витрат).

Бізнес-план – документ, який містить систему ув'язаних у часі й просторі та узгоджених з метою і ресурсами заходів і дій, спрямованих на отримання прибутку, внаслідок реалізації підприємницького проекту. Це результат планування, зафіксований у стислій та зрозумілій формі документа. Він – інструмент досягнення мети, що охоплює всі основні напрями діяльності підприємства.

Витрати на збут продукції – витрати на дослідження ринку, рекламу продукції (послуг) та її продаж.

Головне завдання виробничого плану як розділу бізнес-плану фірми виробничого спрямування полягає в тому, щоб переконати заінтересованих фізичних та юридичних осіб (потенційних інвесторів), що фірма: а) реально спроможна організувати відповідне виробництво; б) здатна продукувати необхідну кількість товарів належної якості; в) має можливість придбати необхідні для цього ресурси.

Головною метою фінансового плану є узагальнення у вартісній формі результатів розробки всіх попередніх розділів бізнес-плану, обґрунтування доцільності реалізації пропонованого бізнесового проекту.

Диверсифікація – комплекс аналітичних, організаційних, контролюючих заходів, спрямованих на створення, підтримку та розширення економічно вигідних напрямів діяльності підприємства для досягнення його стратегічних цілей.

Дослідження ринку – кількісно-якісний аналіз одного, декількох або сукупних ринків, що здійснюється для вивчення потенційного обсягу ринку, конкурентного середовища, цін, потреб у товарах і послугах, що виявляються на ринку.

Ефект фінансового важеля можна трактувати як збільшення рентабельності власного капіталу, зумовлене використанням позичкового капіталу.

Зовнішньоекономічна діяльність – це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами.

Зовнішні економічні зв'язки – це міжнародні торгово-економічні зв'язки, які представлені сукупністю різних форм, засобів, методів зовнішньоторгових, науково-технічних, виробничих, валютно-фінансових, кредитних відношень між країнами.

Зміст і структура бізнес плану залежить від таких факторів: аудиторія, на яку розрахований бізнес-план; конкретні цілі розробки бізнес-плану; • конкретно-функціональна спрямованість бізнес-плану; масштаби діяльності та обсяги початкового фінансування; найважливіші характеристики майбутнього продукту і стадія його життєвого циклу.

Інформаційне поле бізнес-плану – це сукупність документів чи даних правового, політичного, економічного, комерційного, науково-технічного, зовнішньоекономічного та соціального характеру, які забезпечують інформаційні потреби підприємця в процесі опрацювання бізнес-плану.

Комунікаційна політика – це комплекс заходів щодо забезпечення інформованості споживачів та посередників, інших контактних аудиторій про фірму або її товари з метою просування товарів.

Концепція маркетингу – це орієнтована на споживача підприємницька доктрина, завдяки якій задовольняється споживчий попит у межах певного ринку.

Концепція управління ризиками має охоплювати: оцінку рівня ризику й побічних результатів, здатних негативно вплинути на економіку фірми; опрацювання економічних та інших заходів для запобігання можливим негативним наслідкам ризикованої діяльності.

Кон'юнктурні дослідження – це цілеспрямований безперервний збір, аналіз та оброблення інформації про стан економіки, товарного ринку, аналіз і виявлення особливостей та тенденцій їхнього розвитку, прогнозування основних параметрів і розроблення можливих альтернатив для прийняття рішень.

Ліквідність – це здатність фірми виконувати свої короткострокові зобов'язання, спроможність активів фірми перетворюватися в готівку, яка і є абсолютно ліквідним засобом.

Логіка (послідовність) розробки маркетинг-плану має передбачати: по-перше, визначення цілей і завдань маркетингової діяльності; по-друге, вибір та обґрунтування стратегії маркетингу; потретє, розрахунок бюджету маркетингу; по-четверте, формулювання аналітичних припущень щодо можливих обсягів продажу товарів фірми.

Маркетингове стратегічне планування – це процес, який передбачає аналіз маркетингового середовища і можливостей фірми, прийняття рішень щодо маркетингової діяльності та їх реалізацію.

Маркетингові дослідження – це систематичне збирання, оброблення та аналіз даних з метою прийняття обґрунтованих маркетингових рішень. Це маркетингова послуга, яка збирає, аналізує та інтерпретує маркетингову інформацію.

Мета маркетинг-плану полягає в роз'ясненні зацікавленим юридичним і фізичним особам стратегії виходу фірми на свій цільовий ринок, а також можливості її впливу на ситуацію на цьому ринку задля забезпечення збуту своєї продукції.

Місія підприємства (підприємницького проекту) – основоположний документ, в якому описується вид діяльності підприємства, характеризується цільовий ринок (чи його сегмент), викладаються ключові принципи управління та встановлюються перспективні цілі, спрямовані на досягнення бажаних числових оцінок економічних, фінансових, соціальних та екологічних показників, а також проголошується система суспільних і загальнолюдських цінностей; підприємство у цьому документі постає у вигляді системи та як виробник товарів (послуг, робіт) для задоволення потреб ринку; соціальна організація, де працівники можуть виявляти й розвивати свої здібності та задовольняти свої потреби; конкурент іншим товаровиробникам; соціальна одиниця, що враховує інтереси всього суспільства; частина ринкової багатоукладної економіки.

Особливості розробки фінансового плану полягають: а) у наявності конкретного переліку фінансових документів стандартної форми з єдиною методикою розрахунків відповідних показників; б) у наявності фінансових планів, що їх складено з перспективою на три роки з виокремленням щомісячних показників за перший рік і кварталних за інші два роки; в) у недопущенні розбіжностей з іншими розділами бізнес-плану; г) у доцільності опрацювання кількох сценаріїв розвитку подій з урахуванням консервативних припущень та повного економічного потенціалу започаткованого бізнесу; д) у вміщенні достовірної інформації й точних фінансових розрахунків, а також пояснення відхилення фінансових показників від середньогалузевих у відповідній сфері бізнесу.

План маркетингу – це тактика ринкової діяльності підприємства. Розробляють довгострокові (на 5-10 років), середньострокові (на 2-5 років) і короткострокові (до 1 року) плани.

Платоспроможність – це здатність фірми виконувати свої довгострокові зобов’язання в міру настання строків платежів.

Презентація (від лат. *praesentatio* – передаю, вручаю) бізнес-плану означає спеціальну форму (процес) публічного його представлення зацікавленим фізичним чи юридичним особам з певною метою.

Презентація бізнес-плану здійснюється: для ознайомлення заінтересованих юридичних і фізичних осіб з новим бізнесом; для демонстрації в найдоступнішій формі сутності підприємницької ідеї, найліпших ділових якостей підприємця та команди провідних менеджерів фірми; для започаткування активних партнерських відносин з потенційними кредиторами та інвесторами.

Резюме бізнес-плану – це короткий огляд найбільш перспективних і значущих аспектів підприємницького проекту.

Ризик – ймовірна загроза втрати підприємцем власних ресурсів, зменшення чи втрата очікуваного прибутку, поява додаткових (непередбачених) витрат унаслідок дії певної сукупності чинників.

Ризик реалізації підприємницького проекту – це відхилення результатів фінансово-господарської діяльності підприємства від показників бізнес-плану, що обумовлюється передусім вимогами ринкової конкуренції та державного регулювання, рівнями надійності техніко-технологічної бази виробництва та матеріально-технічного постачання, укомплектованості штату працівників, змін цін на продукцію (послуги) підприємства, а також іншими чинниками внутрішнього та зовнішнього середовища; фінансових втрат, що виражено в можливості недосягнення мети, у невизначеності й суб’єктивності оцінки прогнозованого результату.

Стратегія – генеральна довгострокова програма дій фірми з визначенням пріоритетів і ресурсів для досягнення конкретних цілей власного бізнесу.

Стратегія бізнесу (ділова, конкурентна стратегія) підприємства – це лінія альтернативної поведінки підприємства, яка повинна привести до успіху в реалізації підприємницького проекту й успішного функціонування стратегічних підрозділів і всіх бізнес-процесів підприємства загалом; розроблення бізнес-стратегії фактично полягає в уточненні конкурентної позиції та виборі відповідного виду стратегічної альтернативи розвитку підприємства за окремими видами його діяльності.

Стратегія маркетингу – це прогнозування довгострокової ринкової діяльності підприємства відповідно до змін попиту споживачів на певні товари.

Стратегія підприємства (реалізації підприємницького проекту) – генеральна комплексна програма дій, яка забезпечує досягнення місії підприємства і його основних цілей; стратегічний план – інструмент реалізації цілеспрямованої поведінки підприємства, формалізоване відображення гіпотез про майбутню діяльність підприємства в зовнішньому середовищі, основа балансування відносин у середині й поза межами підприємства.

Точка беззбитковості підприємства – це обсяг товарообігу, за якого підприємство покриває умовно-постійні й змінні витрати.

Точка ліквідації підприємства – обсяг товарообігу, за якого підприємство покриває лише власні умовно-постійні витрати.

Точка мінімальної рентабельності підприємства – обсяг товарообігу, за якого підприємство покриває не лише загальні витрати, а й забезпечує віддачу на вкладений капітал.

Точка ресурсозабезпеченого прибутку підприємства – обсяг товарообігу, за якого підприємство ефективно використовує наявні у нього ресурси (матеріальні, трудові, фінансові).

Фінансовий план будь-якого бізнес-плану містить три підрозділи: перший – план доходів і видатків (план прибутків і збитків); другий – план грошових надходжень і виплат (план руху готівки); третій – плановий баланс. На підставі останнього розраховують очікувані фінансові коефіцієнти, щоб передбачити майбутній фінансовий стан фірми, яка започатковує або розвиває новий бізнес.

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Зарицька О.Л., Симак А.В., Войцеховська В.В., Поліщук І.М., Мирощенко Н.Ю. Бізнес-план: підручник реком. Міністерством освіти і науки України, Львів : Видавництво "Новий Світ-2000", 2021. 303 с.
2. Димченко О.В., Рудаченко О.О., Прасол В.М., Панова О.Д. Європейські стандарти бізнес-планування: навч. посібник / Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 143 с.
3. Варналій З.С., Васильців Т.Г., Лупак Р.Л., Білик Р.Р. Бізнес-планування підприємницької діяльності: навч. посіб. / Чернівці: Технодрук, 2019. 264 с.
4. Ткач Є.В. Організація власного бізнесу: навчальний посібник. Чернівці : Видавництво: Чернівець. нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича. 2023. 264 с.
5. Денисенко М.П., Панченко В.А., Шапоренко О.І., Федорак В.І. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства : навчальний посібник / К.: Видавничий дім «Кондор», 2020. 384 с.
6. Гобела В. В. Управління зовнішньоекономічною діяльністю & Management of Foreign Economic Activity: навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2021. 244 с.

Допоміжна література

1. Мироненко Є. Управління бізнесом: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2022. 280с.
2. Мельник Л.Г., Карінцева О.І. Економіка і бізнес: підручник. Суми: Університетська книга, 2021. 316 с.
3. Ольшанський О. В., Яцун Л. М., Селютін В. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. Х. : ХДУХТ, 2019. 103 с.
4. Рум'янцев А. П., Рум'янцева Н. С. Зовнішньоекономічна діяльність : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2019. 292 с.

5. Зінчук Т., Горбачова І., Ковальчук О. та ін. Міжнародні економічні відносини та зовнішньоекономічна діяльність : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2019. 519 с.

6. Пеняк Ю.С., Піскунов Р.О., Сердюк І.В. Управління взаємовідносинами з контрагентами в контексті ринкової інфраструктури. *Проблеми сучасних трансформацій*, 2024 (16). URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-16-04-04>

7. Пеняк Ю.С., Болдовська К.П., Ковальова Т.В. Особливості обліку, оподаткування і подання звітності з операцій зовнішньоекономічної діяльності у контексті новацій податкового законодавства *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління: № 7. 2023.* URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-09-02>

8. Пеняк Ю.С., Сергієнко О.А. Удосконалення системи контролінгу на підприємствах в умовах цифровізації // *Трансформації особистості, суспільства та ринку праці: виклики майбутнього та вплив на освіту : збірник тез доповідей ХНУ імені В.Н. Каразіна, Харків. 2023* URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/items/4308d747-baa5-4f84-9853-687aaabc62cc>

9. Пеняк Ю.С. Роль бюджетування в управлінні підприємством / *Сучасне управління організаціями: концепції, цифрові трансформації, моделі інноваційного розвитку :збірник тез доповідей.* Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. с.374-377. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/6c453407-c526-4016-80c1-beb2e5b79fae/content>

10. Пеняк Ю. С., Беляєва Л. А., Абрамова О. С. Інформаційне забезпечення суб'єкта господарювання в сучасній системі управління конкурентноспроможністю // *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики : зб. наук. праць.* – Вип. (29) 2019. – С.197-203 [Web of Science].

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Веб-сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського URL: <http://www.nbuy.gov.ua>

2. Бібліотека Верховної Ради України URL: <http://www.rada.gov.ua/LIBRARY>

3. Національна парламентська бібліотека України URL: <http://www.nplu.kiev.ua/>

4. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

5. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://www.portal.rada.gov.ua>

6. Матеріали ЄС і Ради Європи [Електронний ресурс]. URL: www.isi.gov.uk

7. Офіційний сайт Європейського Союзу. URL: www.europa.eu.com

8. Українська Асоціація Маркетингу URL: <https://www.uam.in.ua/>

9. Господарський кодекс України, 436-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Пеняк Юлія Сергіївна
Болотна Оксана Володимирівна,
Козирєва Олена Вадимівна
Шуба Тетяна Петрівна
Ляшевська Вікторія Іванівна

БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Методичні рекомендації
до практичних занять з дисципліни для здобувачів вищої освіти
другого (магістерського) рівня за спеціальністю D3 «Менеджмент»

В авторській редакції

Підписано до розміщення 25.06.2025. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 1,47. Обсяг 0,753 Мб. Зам. № 233/25.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна